

Lingvistikaolümpiaadi piirkonnavaor 2005

Lahendused

Ülesanne 1

Hääliku /ü/ muutumine või säilimine sõltub eelkõige sellest, millises silbis see sõnas esineb. Eesti keeles võib eesvokaal esineda ainult rõhulises, st oma sõnades esimeses silbis. Samuti võib pikk vokaal esineda ainult esimeses silbis. Järgsilpidest käituvad erinevalt teine silp ja järgmised alates kolmandast. Analoogia tõttu on sufiksid (pärast tüve lisatavad tunnused ja liited alati samal kujul, sõltumata nende asukohast sõnas.

Seega:

Esimene silp: ü säilib, nii lühike kui pikk.

Alates teisest silbist eesti keeles ü-d ei ole.

Teine silp algselt kahesilbilises sõnas: ü on kadunud, kui sõna on kolmandavärteline (*sünd, mänd*). Õigeks loeti ka see, kui on öeldud, et sõna keskel on konsonantühend või et esimene silp lõpeb konsonandiga.

Teine silp pikas sõnas ja esimeses vältes olevas kahesilbilises sõnas: ü → i

Kolmas silp: ü → u

Kõikides järgsilpides on pikk ü lühenenud: üü → u

Sufiksites (ülesande materjalis olid näiteks tunnused *-nud* ja *-tud*, liide *-us*) y → u, ka teises silbis.

Punkte anti ka paljude teiste loogiliste seletuste eest ka siis, kui nad osutusid õigeks ainult selle ülesande materjali põhjal.

Ülesanne 2

Sodasi morontj.

Tema teab seda laulu.

Kotstom vikšnesizj.

Nemad heegeldavad minu kangast.

Učosa kudoso.

Mina ootan teda kodus.

Sjormast lovnosi.

Tema loeb nende kirja.

Nemad koovad seda kangast.

Kotstontj kodasizj.

Meie laulame nende laulu.

Morost morasinek.

Teie teate oma muinasjutte.

Jovksonk sodasink.

Sina loed seda kirja.

Sjormantj lovnosak.

Määrav sufiks *-ntj* (nt *moro|ntj* 'seda laulu', määramata *moro* 'laul')

Kohv ergutaks.	Kõneleja soovib kohvi.
----------------	------------------------

Üks võimalik kontekst:

Kõneleja on varem öelnud, et ta on unine, kuid peab tööd tegema ja magama minna ei saa.

Lisaks aktsepteeriti ka paljusid teisi lauseid ja mõtteid, juhul kui seletus tõepoolest näitas, kuidas nad kontekstiga seotud on.

2. Esimene ja teine rühm erinevad üksteisest selle poolest, et teise rühma Mari mõtted kehtivad ka siis, kui Jüri lause hoopis eitavaks muuta. Punkte anti ka kaudsemate seletuste eest, näiteks et esimese rühma Mari mõtted on järeldused, teise rühma laused on pigem Jüri ütluste eeldused ja on Jüri lauses tegelikult osteselt esitatud. (Keeleteaduses nimetatakse teise rühma "mõtteid" presupositsioonideks ja neid defineeritakse just nimelt selle kaudu, et nad säilivad eituse all)

Ülesanne 5

kadının doktoru – naise arst

kadın doktor – naisarst

mets – *orman*

naise kübar – *kadının şapkası*

arstikübar – *doktor şapkası*

naise vilt – *kadının fötrü*

kübaravilt – *şapka fötrü*

Täielik seletus järgneb allpool, punkte anti muidugi ka mitte nii täielike kirjelduste eest.

Türgi keeles on omapärane tarind, mis väljendab atributiivset seost kahe nimisõna vahel. Atributiivne seos esineb näiteks sõnaühendis *talve lõpp*, kus esimene nimisõna on täiend (T), teine aga põhi (P). Seda tarindit nimetatakse türgi keele grammatikates *izafet*'iks. Täiendi ja põhja vahelise seose vormistamiseks on türgi keeles kolm võimalust: (i) genitiivi (e omastava käände) lõpu *-(n)ın, -(n)in, -(n)un, -(n)ün*) ja possessiivsufiksiga (e omistusliitega; *-(s)ı, -(s)i, -(s)u, -(s)ü*); (ii) ainult possessiivsufiksiga; (iii) ainult sõnajärjega, st nii ilma genitiivi kui possessiivsufiksita. Seega on (paljude grammatikate järgi) türgi keeles kolm *izafet*'i tüüpi:

(i) T-GEN P-POSS

(ii) T-Ø P-POSS

(iii) T-Ø P-Ø

Tüüpi (i) kasutatakse siis, kui põhjaga tähistatu kuulub täiendiga tähistatule. Näiteks saame sõnaühendit *talve lõpp* ümber sõnastada lausega *talvel on lõpp* ja selle sõnaühendi türgikeelne vaste *kışın sonu* kuulubki sellesse tüüpi. Need sõnaühendid vastavad tavaliselt küsimusele *kelle?, mille?*

Tüüpi (ii) puhul valitseb kahe sõna vahel teistsugune tähenduslik seos. Siin täiendiga tähistatu kitsendab põhjaga tähistatud objekti tähendust; nt *meşe ormanı*

'tammemets', *kartal bakıŝı* 'kotkapilk'. Need sõnaühendid vastavad küsimusele *milline?*

Tüüp (iii) on tähenduse poolest sarnane eelmisega (ii), kuid siin kuuluvad kaks sõna veel tihedamalt kokku ja moodustavad ühe mõistelise terviku. Tavaliselt väljendab siin nimisõnaline täiend mingit kindlat omadust (enamasti materjali, sugu või ametikuuluvust), mis iseloomustab põhjaga tähistatud objekti; nt *kâğıt para* 'paberraha', *Tatar arabacı* 'tatarlasest kutsar'.

Sufiksile vokaalid teisenevad vastavalt vokaalharmoonia reeglitele. Vokaalid vastanduvad nii ees- ja tagapoolsuse järgi, kui ka labiaalsuse ja illabiaalsuse järgi.* Seepärast on üleval toodud genitiivi lõpul ja kolmanda isiku possessiivsufiksil neli varianti: üks taga-illabiaalne (*i*), üks ees-illabiaalne (*i*), üks taga-labiaalne (*u*) ja üks ees-labiaalne (*ü*). Juhul kui sõnatüvi lõpeb vokaaliga, lisatakse sufiksile ette genitiivi puhul *n*-häälik, kolmanda isiku possessiivsufiksi puhul aga *s*-häälik.

Ülesanne 6

1. Kui Jelena oli väike laps, siis

- nad elasid Hiinas;
- seal meeldis talle hiina laule laulda;
- tema isale meeldis hiina toite süüa.

2. Lause 6 tõlge: Mulle meeldib välismaal käia.

Lause 9 tõlge: Mu isale meeldis hiina toite süüa.

(Punkte anti ka mõnede teiste variantide eest, eelistati siiski neid, mis polnud niivõrd sõna-sõnalised kui andsid eesti (või vene) keeles edasi sama mõtte.)

3.

Mulle meeldib Tallinnast Marimaale väikeste lastega tulla.

Мылам Таллинн гыч Марий Элышке изи йоча–влак дене толаш келша.

Ma loen raamatuid.

Мый книга–влакым лудам.

---

* Neid vokaale, mille hääldamisel moodustavad huuled ringi kuju (nt eesti *u* või *o* puhul) nimetatakse labiaalseteks, ülejäänuid aga illabiaalseteks.